

Değişen Dünyada Aile ve Yeni Bir Yaşam Normu Olarak Bekârlık

Yasemin Yaşar¹

Özet

Bu çalışma, modernleşme sürecinde aile kurumunun geçirdiği dönüşümleri ve bu dönüşümün sonucunda ortaya çıkan yeni bir yaşam biçimi olarak bekârlığın toplumsal ve kültürel anlamını incelemektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hız kazandığı çağımızda bireylerin değer yargıları, mutluluk anlayışları ve yaşam tarzları köklü biçimde değişmiştir. Modernitenin seküler, haz merkezli ve performans odaklı yaşam biçimi, aileyi zayıflatmış; bireyi ise yalnızlaşma, yabancılaşma ve kimlik bunalımıyla karşı karşıya bırakmıştır. Popüler kültür ve tüketim ideolojisi, mutluluğu anlık hazlar, görünürlük ve maddi başarı üzerinden tanımlayarak aile bağlarını çözmekte ve bireysel özgürlüğü mutlak değer haline getirmektedir. Buna karşılık İslami düşünce, aileyi insanın manevi gelişiminde temel bir sığınak ve değer aktarım alanı olarak görür. Modern dönemde yükselen “bekârlık normu” bu bağlamda hem bir özgürlük arayışı hem de sosyal, ekonomik ve ahlaki dönüşümlerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Said Nursi’nin yaklaşımları çerçevesinde değerlendirildiğinde, bekârlığın mutlak bir reddi değil; uygun olmayan evliliklerin getireceği manevi risklere karşı temkinli bir tercih olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, modern çağda aile ve bekârlık olgusu, bireyin anlam arayışı, ahlaki yönelimi ve toplumsal aidiyetiyle yakından ilişkilidir.

Giriş

Günümüzde yaşanan hızlı toplumsal dönüşümler ile bilimsel ve teknolojik ilerlemeler, insanların dünya görüşlerinde ve değer yargılarında köklü değişimlere yol açmıştır. Kuşkusuz bu dönüşüm, toplumsal yapının temel kurumlarından biri olan aileyi de, derinden etkilemiştir. İnsanlık tarihi boyunca belki de hiçbir dönem birey ve aile yapısı bu kadar yoğun tehdit ve saldırıya maruz kalmamıştır. Bu tehditler yalnızca fiziksel ya da

1 Ar. Gör., Harran Üniversitesi, yyasar@harran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6966-4265>

ekonomik alanlarla sınırlı kalmamış, insanın varoluş bilincine, değerlerine ve iç dünyasına kadar nüfuz etmiştir. Sonuçta birey kendi isteği ile de olsa modern hayatın bağımlılıkları ve yönlendirmeleri karşısında “gönüllü kölelik” konumuna itilmiştir.

Modernleşmeyle birlikte dinin kamusal alandan dışlanması ardından bireysel yaşamdan da çekilmesi ortaya bir boşluk çıkarmıştır. Bu boşluğun, insanın ruhsal dünyasını besleyecek güçlü ve sağlıklı değerlerle doldurulamaması günümüzde aile içi çözümlerin, temel nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

İnsan, dinin sunduğu manevi rahatlama ve içsel mutluluk yerine, eğlence ve hazzı dayanan, görünür olmanın makbul sayıldığı ve mahremi kaybolup hayatın her anının sergilendiği adeta bir tiyatro sahnesine atılmış ve bu sahnede sergiledikleriyle nitelendirilen ve değer gören bir tahakküm alanına bırakılmıştır. Bu tiyatro sahnesi, bireylerin, sürekli olarak kendilerini ve diğerlerini kıyasladıkları, daha iyi görünme yarışına girdikleri ve nihayetinde tükenmişlik hisleriyle karşı karşıya kaldıkları bir arenadır. Byung-Chul Han'ın, “performans toplumu” olarak adlandırdığı² bu düzende başarı, üretkenlik ve kusursuz görünüm bireylerin değer ölçütü haline gelmiştir. Ancak bu beklentinin tahakkümü insanı hem fiziksel hem psikolojik olarak yıpratmaktadır.

Modern çağda değişen mutluluk algısı ve dönüşen aile yapısı ve kapitalist sistemle gelen yeni “yalnız yaşam (bekarlık)” normları çalışmamızın ana iskeletini oluşturmaktadır.

1. Popüler Kültürde Değişen Mutluluk Algısı

Tarih boyunca mutluluk insanın cevabını aradığı en temel sorulardan biri olmuştur. Soyut bir kavram olan mutluluk farklı çağlarda, toplumların sosyal ve kültürel yapılarının etkisiyle değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Antik Yunan'da, mutluluk, erdemli hayat ve akıl yürütme ile elde edilen bir hedef olarak görülmektedir.³ Orta çağ Avrupa'sında ise mutluluk, ölümden sonraki ruhsal kurtuluşla ilişkilendirmiş ve dünya zevklerinin dikkate alınmadığı bir hayat ideali vurgu yapılarak tanımlanmıştır. Rönesans da ise Orta çağ inancının tam tersi, insanın dünyevi zevkler noktasında da tatmin edilmesiyle mutlu olacağı anlayışı gelişmiştir. Modern dönemlere gelindiğinde ise maddi

2 *Harran Üniversitesi, Araştırma Görevlisi.

Byung-Chul Han, **Yorgunluk Toplumu**, Açılım Kitap, İstanbul, 2019, s. 52.

3 https://www.researchgate.net/publication/309280428_Aristotle_on_Eudaimonia_On_the_Virtue_of_Returning_to_the_Source

refah, ekonomik başarı, tüketim kültürü ve görünür sosyal statü mutluluğun başlıca ölçütleri haline gelmiştir.⁴

Bu süreçte “Mutluluk endüstrisi”, olarak adlandırılabilir bir alan ortaya çıkmıştır. Mutluluk sektörünün kökleri aslında 19. yüzyıldaki kişisel gelişim hareketine dayanır. Kişisel gelişim hareketi, insanların belirli ilke ve uygulamaları takip ederek başarıya ve mutluluğa ulaşabilecekleri fikrinden beslenir.⁵ Günümüzde popüler kültür ürünü, kişisel gelişim kitapları, temelde mutlu bireyler olabilmek için neler yapılabileceğine yönelik birçok retorik söylem içermektedir. Ancak bu söylemler insanı genellikle koşullara ve şartlara mahkûm eder tarzdadır. Yani popüler kültür bir yandan bireyleri “daha iyi, daha başarılı, daha mutlu” olmaya teşvik ederken, diğer yandan sürekli kıyas, rekabet ve yetersizlik duygularını besleyen bir atmosfer oluşturmaktadır.

Medya, reklamlar ve sosyal medya platformları aracılığı ile “ideal yaşam” imajları sunulmakta; insanlar bu imajlara ulaşma çabasıyla sürekli tüketim döngüsüne itilmektedir.⁶ Bu süreçte mutluluk, giderek yüzeysel sahte ve haz odaklı bir algıya dönüşmüştür. Anlık lezzetler hız ve gösteriş kültürü derin ve kalıcı bir iç huzurun önüne geçmiştir. Sosyal medyanın teşvik ettiği “mış gibi” mutluluk gösterileri bireylerde kendi hayatını sorgulama, kıyaslama ve tatminsizlik duygularını artırmıştır. Aile içinde ise tüketim ve marka bağımlılığı, tükettikçe daha mutlu olunacağı algısı, dış görünüş odaklı yaşam biçimleri ve sürekli daha fazlasını isteme hali huzursuzlukların başlıca sebeplerinden biri olmuştur. Popüler kültür kişisel mutluluğu mutlak öncelik haline getiren anlayışla toplumsal sorumluluk ve “biz” bilincini zayıflatmaktadır. Aile bağlarını güçlendiren sabır, fedakârlık, kanaat gibi erdemler yerine bireysel çıkar ve sınırsız özgürlük ön plana çıkarılmaktadır. Bu yaklaşım hem aile yapısında hem de toplumsal ilişkilerde köklü değişimlere yol açmaktadır.

‘Hep pozitif olmak gerekir’ şeklindeki bir duygu istibdadı, psikolojik yıpranmalara sebep olmuştur. Gerçek mutluluğu yakalamanın temel şartı insanın bir hayat amacının olması ve ümitsizliğe düşürmeyecek bir yaşam felsefesi ve içsel dinamiklerinin varlığıdır. İnsanların mutlu olmayı öğrenmesi için mutluluğa yatırım yapması gerektiği unutulmuştur.

4 Zygmunt Bauman, **Modernlik ve Müphemlik**, s.30.

5 https://www.researchgate.net/publication/319370177_Self-Help_Movements.

6 https://www.researchgate.net/publication/263327679_Happiness_Positive_Psychology_and_the_Program_of_Neoliberal_Governmentality/link/5603d7fd08ac4accfb8cb2c/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1Ym_xpY2F0aW9uIiwicGFhZSI6InB1Ym_xpY2F0aW9uIn 19.

Modern zamanların, enaniyet, tüketim, gösteri, rekabet kıskançlık ve mutluluğu amaç edinme gibi hastalıklarından başka, bulaştırdığı bir diğer hastalık ise kimlik bunalımıdır.⁷ Bu bunalımdan kaçmak isteyen modern insan cinsellik, alkol ve uyuşturucunun kucağına atılarak geçici bir etkiden sonra daha büyük bir yalnızlığın ve mutsuzluğun girdabına düşmüştür.⁸

Said Nursi insanın içine düştüğü bu durumu Lemaat adlı eserinde veciz bir şekilde şöyle ifade etmiştir. *“Hüddâ ise şifâdır; hevâ iptal-i histir. Bu da teselli ister. bu da tegafül ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz, Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elim, vicdanı ibrak eder; fîzâra dayanılmaz, elem-i ye's çekilmez. Demek sırat-ı müstakimden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı başırttırır. Her lezzetin içinde elemi var birer iz. Demek heves, hevâ, eğlence, sefahetten memzuç olan şâşaa-i medenî, bu dalâletten gelen şu müthiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehirbaz.”*⁹ diyerek asır insanın içine düştüğü bu elim hali ve vicdanından gelen sesleri bu yalancı ve zehirbaz, mimsiz medeniyetin nasıl iptal ettiğini anlatır.

2. Modern Zamanlarda Değişen Ahlak

Bilimsel ilerlemeler ve toplumsal yapıda yaşanan hızlı değişim, yalnızca bireylerin yaşam biçimlerini değil, aynı zamanda değer yargılarını da dönüştürmüştür. Özellikle tüketim odaklı yaşam tarzı, kadim değerlerin aşınmasına ve yerlerini yapay geçici “modern değerler”in almasına yol açmıştır. Bu durum toplum genelinde anlam boşluğu, ahlaki zafiyet, köksüzlük, ümitsizlik ve amaçsızlık gibi sorunları beraberinde getirmiştir. İnsanın bir amacının olmaması, çevresine ve dostlarına yabancılaşması, özetle ‘anlamsızlık’ olarak tanımlanır ki, modern psikiyatrinin bu anlamsızlık hastalığına sunabileceği bir reçetesi yoktur.¹⁰

Modern yaşam biçimi, geleneksel ve dini değerleri yıpratırken, boşalan alanlara “başarı, zenginlik, sınırsız özgürlük, haz odaklı yaşam, imaj ve sosyal güç” gibi unsurları yerleştirmiştir.¹¹ Bu değerlerin öne çıkarılması hırslı, rekabetçi, narsist ve bencil bireylerin yetişmesine zemin hazırlamıştır. Bunun neticesinde de paylaşma duygusu (diğergamlık), aile içi dayanışma azalmış, boşanmalar artmış ve toplumsal huzur bozulmuştur.

7 Elisabeth Badinter, **Kadınlık mı Annelik mi**, (Çev. Ayşen Ekmekci), İletişim Yay., İstanbul, 2011, s. 11.

8 Erich Fromm, **Sevme Sanatı**, (Çev. Nermin Tunç), İstanbul, 1996, s. 22.

9 Said Nursi, **Sözler**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak-2021, s. 701.

10 Kemal Sayar, "Psikiyatri ve Kutsal", **Defter Dergisi**, 1999, sayı: 12, s. 141-164.

11 Mustafa Aydın, "Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği", **Değerler Eğitimi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı, 3, 2003, s. 121-144

Özgüven kavramı da bu süreçte farklı bir anlam kazanmıştır. Geleneksel anlamda özgüven tevazu ve sorumluluk bilinci ile dengelenirken modern kültürün beslediği özgüven anlayışı çoğu zaman, kibir, sınır tanımazlık ve başkalarına karşı saygısızlık şeklinde tezahür etmektedir. Bu tür bir özgüven gerçek anlamda insanı güçlendirmekten çok psikolojik sorunları ve toplumsal çatışmaları artırmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda özgüven duygusu geçmişe oranla % 86 oranında bir artış göstermiş fakat artan bu özgüven ile birlikte psikolojik sorunlar da bir o kadar artmıştır.¹² Bu da gösteriyor ki içinde acz ve fakrın hissedilmediği “ene” kaynaklı özgüvenler insanın psikolojik yaralarını artırmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Böyle özgüven sahiplerinin, sınırı, saygısı, utanma duygusu ve merhameti yoktur. Gerçek özgüven, gücünü “ene” den değil “iman” dan alan ve bu imanla “*Kâinata meydan okuyan*”¹³, gücün, makamın karşısında eğilmeyen, dalkavukluk etmeyenlerin özgüvenidir.

Gelinen noktada insanın içgüdülerine hitap eden ve hazcı bir anlayışı yerleştiren modern değerler insanı mutlu etmediği gibi paylaşımın azalmasına, ailelerde ciddi problemler ve anlaşmazlıklara ve nihayetinde boşanmaların artışına¹⁴ sebebiyet vermektedir.¹⁵

Modern ahlaki dönüşüm bireylerin yaşam amaçlarını da değiştirmiştir. Eskiden, “neslin devamı, aileyi koruma ve manevi değerleri muhafaza” gibi hedefler ön plandayken, günümüzde “bireysel tatmin, özgürlük ve konfor” öncelikli hale gelmiştir. Bekarlığın teşvik edilmesi, evliliklerin ötelenmesi, çocuk sahibi olmamanın normalleştirilmesi ve cinsel tercihlere özgürlük gibi gayr-i meşru eğilimler bu değişimin somut göstergeleridir.

Bu yeni yaşam tarzı insanın anlam arayışını da sekteye uğratarak yerini haz arayışına bırakmıştır. İnsan anlam arayışının yerine haz arayışını koyduğunda oluşan boşluk anı şehvetin esaretine girdiği anlardır. Bu anlardaki esas tehlike akla ve kalbe rağmen nefsin arzularına ram olmak, doğruyu bilse bile kör hissiyat ile “bile bile yanlış tercih etmektir.”

12 Jean Twenge, **Ben Nesli**, s. 146.

13 Said Nursi, **Sözler**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak 2021, s.294.

14 Vehbi Ünal, "Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 6 Sayı: 26 Volume: 6 Issue: 26 Bahar, Spring, 2013, s. 588-602.

15 2003 yılında boşanma sayısı 92.637 iken 2013 yılında bu oran 125.305'e yükselmiştir. Boşanmaların %40'ı ilk 5 yıl içinde gerçekleşmiş, en çok boşanma lise ve dengi okul mezunları ile üniversite mezunları arasında gözlenmiştir. En çok boşanma şehir merkezlerinde gerçekleşirken, evli olunan dönemde boşanan kadınların %90'ı çalışmaktadır. Yani, eğitim ve çalışma arttıkça boşanma da artmaktadır. Boşananların %81'i çekirdek ailede yaşamaktadırlar. Bkz . <https://www.tuik.gov.tr> / www.ailetoplum.gov.tr

Ayrıca modern hayat, bireyleri yalnızlaştırmıştır. Geleneksel geniş aile yapısı, mahalle kültürü ve kanat önderlerinin etkisi giderek azalmış; bireyler aynı evin içerisinde bile kendilerini yalnız hisseder hale gelmiştir. Bu yalnızlık modern kültürün tüketim alışkanlıklarını ve yönlendirmelerini benimsemeyi kolaylaştırmıştır. Eğitim sisteminin de bu dönüşümü pekiştirdiği erken yaşlardan itibaren bireyleri tüketime ve haz odaklı yaşam biçimine alıştırdığı görülmektedir. Bu sistemli süreç ise kesintisiz devam eden eğitim-öğretim kurumlarında geçen süreçtir. Dolayısıyla modernizmin telkinlerine en açık kitle aslında eğitilmiş kitledir. Daha fazla kazanmak, tükettiği kadar var olmak, haz odaklı yaşamak bu kültürün temel değerleridir. Tüketim kültürü kendi müritlerini zorunlu eğitim adıyla erken yaşlarda programlara dahil eder, üstelik ergenlik dönemini de hiç bitmeyen sorunlu bir süreç olarak algılatır. Zaten eğitim süresinin uzaması sonucu hayata bir türlü atlamayan, evliliği ve sorumluluğu öteleyen, aslında popüler kültürün istediği şekilde bir türlü olgunlaşamayan, bireyi, tüketim, cinsellik ve idealsizlik üçgeninde yaşayan birine dönüştürür.¹⁶

Modern zamanlarda ahlaki değerlerin yerini yüzeysel ve materyalist değerler almıştır. Bu tesir altındaki kitlede intihar, depresyon, anlamsızlık tükenmişlik gibi psikolojik sorunlarla beraber boşanma, yalnızlık, iç boşluk, egoistlik, narsistlik gibi olumsuzlukların ortaya çıkması beklenen bir durumdur. Yardımlaşmanın, dini ve ahlaki değerlerin dışlandığı bu yenedünya düzeninde boşalan dinin yerine bazı “seküler kutsallar”, ritüeller ve “new age dinler” ikame edilerek, maneviyat ihtiyaçları, yaşam koçları, gurular ve hatta merdiven altı şifacılar tarafından karşılanmaktadır. Kadim kültürümüzdeki pir-i fanilerin, insan-ı kâmillerin, âkil insanların, kanaat önderlerinin ve mürşitlerin, büyüklerin yerini kendi varoluş hakikatini bile çözmemiş psikoterapistler, yaşam koçları, kişisel gelişimciler, enerji şifacıları almıştır.

Bireyleri eksik, yetersiz gören bu uzmanlar grubu ailenin içine de el atmış ve aile bireylerinin her birine uygun “uzmanlık diktatörlüğü” kurmuştur. Bu yüzden başta kişisel gelişim kitapları olmak üzere her yıl binlerce kitap, makale, dergi, broşür yayımlanmaktadır. Tüketim ve mutluluk sektörü bir ahtapotun kolları gibi insanı sarmakta ve savaş açtığı dini, sosyal değerlerin yerine yeni bir dünya görüşü, yeni bir insan ve yeni bir aile düzeni veya yeni yaşam formları ikame etmeye çalışmaktadır.

Gelinen noktada mutluluk algısındaki değişimler yeni bir hayat tarzı ortaya çıkarmıştır. Eğlenceyi yaşamın temel amacı haline getiren ve yeteri kadar

16 Nazife Şişman, "Yeni Haklar, Yeni Kimlikler ve Din", **Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu**, Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya 2008. s. 37.

eğlenmemenin bir utanç meselesine, bir kişilik problemine dönüştüğünü empoze eden bu ahlaki dönüşüm, tüketim toplumunun en mergup metasıdır. Bu meta, ailede ve bireyde önemli bir dizi değişime yol açmıştır. İnsanlar eğlenceyi kariyerlerinin, ilişkilerinin ve hatta sorumluluklarının olmazsa olmaz koşulu olarak görmeye başlarlar. Çünkü modern insanın zihinde, eğlence ve mutlu olmak birbirini besleyen iki faktördür. Tükettikçe tükenen insanlar, kendilerine sunulan şeylerden daha fazla zevk almak için sürekli olarak yeni deneyimler, yeni ürünler peşindedir.

Eğlence kültürünün yükselişine, siyasi iktidarlar da çanak tutmuştur. Bireylerin duygularını yönlendirmek, onların davranışını kontrol etmek için eğlenceyi kullanmak önemli bir güç aracıdır. Medya ve gelişen internet ağı eğlenceye erişimi kolaylaştırarak bireylere her zaman ve her yerde eğlenceye ulaşma imkânı sunmuştur.

İsmet Özel'in ifadesiyle "*Dilce susulup bedence konuşulan*"¹⁷ bu gösteri arenasında insanın öncelikli hedefi daha genç ve güzel nasıl görünürümdür. Yetişkinler, güzellik ve kişisel bakım ürünleri ile gençleşmeye çalışırken, adeta ölümü hayatlarından çıkarmak isteyen yaşlılar da anti-aging program ve ürünleriyle yaşlarını gizleme peşine düşmektedirler. Bugün bu hedef için ciddi bir kozmetik endüstrisi oluşturulmuş ve insanlar güzelleşmek ve genç kalmak uğruna bu endüstrinin kölesi haline getirilmiştir.

Sonuç olarak geline süreçte popüler kültürün bulaştırdığı bu yeni eğlence kültürü ve mutluluk endüstrisinden toplumun en önemli dinamiği olan aile de nasibini almıştır. Sürekli olarak daha iyi olma, daha fazlasını elde etme, görünür olma, kıyas ve rekabet ortamının bir sonucudur. Sürekli olarak kendilerini ve diğerlerini karşılaştırdıkları ve kendilerini daha iyi hale getirmek için çabaladıkları bir hırs toplumu oluşmuştur. "Hırs ise sebebi hasarettir." Nitekim hırslı insan kanaat etmeyen dolayısıyla şükretmeyen insandır. Böyle bir insan haram helal dengesini bozan ve her türlü israfa giren bir potansiyele dönüşür. Geline nokta ise doymak bilmeyen ihtiraslar, hırslar ve israflar neticesinde mutsuzluklar, huzursuzluklar ve nihayetinde de boşanmalardır.

Ahir zaman endüstriyel ortamda kar amaçlı seri şekilde üretilen ve tüketime sunulan pek çok hayat tazının kısıracındaki insanların yaşadığı zamanı ifade eder. Bir köy haline gelen dünyada, her milletin sahip olduğu kendi öz kültür ve değerleri bir bir yok edilip kimliksizliğe ve tek kültürlülüğe bir gidiş vardır. Bu kültürün kaynağı da Batı'dır. Dünyanın her yerine internet

17 İsmet Özel, *Erbain: Kırk Yılın Şiirleri*, Dördüncü Baskı, Çıdam Yayınları, İstanbul, 1992, s. 43.

aracılığı ile ithal edilen Batı kültürü, ürettiği kapitalist sistem ile toplumları kendi kültürlerinden uzaklaştırmış bu sayede hem kendi fitri haline hem de yaşadığı dünyaya yabancılaşmıştır. Said Nursi'nin ifadesiyle, "Yürüyüşünü terk etti, başkasının da yürüyüşünü öğrenmedi"¹⁸.

3. Modern Zamanın Değişen Ailesi

Aile, insanın maddi ve manevi şekillendiği, hayata dair temel kuralları öğrendiği ve karakterinin temellerinin atıldığı ilk kurumdur. Said Nursi'nin ifadesiyle, "*İnsanın, hususan Müslümanın, tahassungâhı ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır.*"¹⁹

Ülkemizde aile yapısındaki değişimin en belirgin sebeplerinden biri, köyden kente göç olmuştur.²⁰ Kentleşme süreci, ailelerin tüketim alışkanlıklarını değiştirmiş, kapitalist ekonomiye uyum sağlamak amacıyla kadınların iş hayatına daha fazla katılımını teşvik etmiştir. Ancak bu durum, kadının ev içindeki geleneksel rollerinde ve görevlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Yoğun iş temposu, annelerin hem fiziksel hem de duygusal olarak yıpranmasına²¹ çocuk bakımında ise anne figürünün yerini kreşler, bakıcılar ve öğretmenlerin almasına neden olmuştur. Çocuğa değer aktarımı ailede özellikle de annenin uhdesinden alınarak, kurumlara ve değer dünyası bilinmeyen kimselere bırakılmıştır. Said Nursi'nin ifadesini burada tekrar hatırlamak gerekir. Annemden aldığım bir yaşına kadar maddi manevi dersler ki, bütün hayatımın bir çekirdek-i esasiyesini oluşturmuştur.²² demektedir. Çocuk gelişiminde özellikle 0-3 yaş dönemi, güven, sevgi ve bağlanma duygularının oluştuğu kritik bir süreçtir. Bu dönemde çocuğun, temel değerleri ebeveynlerinden görerek öğrenmesi, sağlıklı bir kişilik gelişimi için hayati öneme sahiptir. Anne-baba rol modellerinin eksikliği, ilerleyen yıllarda duygusal sorunlar ve sosyal uyum güçlükleri şeklinde kendini gösterebilir.²³

Kentleşme ve çekirdek aile modeline geçiş, ebeveynleri çocuk yetiştirme sürecinde yalnız bırakmış; bu boşluk çoğu zaman internet, medya veya rastgele devşirilen ve hangi inanç ve değer yargısının aktarıldığından emin

18 Said Nursi, *Eski Said Dönemi Eserleri*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2012, s.142.

19 Said Nursi, *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak-2021, s. 218.

20 Yasin Aktay, "Gelenekten Moderne Değişen Aile Yapımız ve Toplum Konusuna Bir Katkı", *Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu*, Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya, 2008, s. 22

21 Nevzat Tarhan, *Mutluluk Psikolojisi*, Timaş Yay., İstanbul, 2004, s. 98-99

22 Said Nursi, *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak-2021, s.218.

23 Elliot Barker, "The Critical Importance of Motherin", *Presented at the la LecheLeague Conference*, summer, Chicago, vol. 47, 1987. http://www.naturalchild.org/elliott_barker/mothering.html.

olunamayan kitaplarla doldurulmaktadır. Bunun faturası da özgür, özgüvenli ama bencil ve sorumluluk alamayan çocukların yetişmesi şeklinde tezahür etmiştir. Bu da ayrı bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Günümüzde birçok aile, çocuk merkezli bir yapıya bürünmüş; okul, dershane ve özel kurslarla çocukların tüm zamanlarını planlamak bir öncelik haline gelmiştir. Bu durum, hem tüketim odaklı aile tiplerinin yaygınlaşmasına hem de ebeveynlerin maddi baskı altında kalarak kadının da çalışma zorunluluğunun artmasına sebep olmuştur. Annenin çalışma hayatına katılmasıyla daha fazla yalnız kalan çocukların vakitlerini internette geçirmesi ve ailenin bütün üyelerinin dijitalleşmesi ayrı bir çalışma konusudur.

Kadının iş hayatına katılımı, aile ekonomisine katkı sağlasa da küçük yaştaki çocukların uzun süreli bakım kurumlarında bulunması, sosyal becerilerde bozulma, hiperaktivite veya davranış problemleri gibi riskleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin İngiltere’de yapılan bir araştırmada, bütün gün okula gönderilen çocuklarda dil gelişimi ve akademik başarısının artmasına karşın, sosyal davranışlarda ise kötüleşmenin olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, kreş ve yuvalara devam eden çocuklar, gitmeyenlere oranla daha fazla hiperaktivite, aşırı dışa dönüklük ve davranış bozukluğu sergilemişlerdir.²⁴ Dolayısıyla erken çocuklukta aile ortamında alınan sevgi ve güven, ileriki yaşlarda psikolojik dayanıklılık için vazgeçilmezdir. Bütün bunlar Said Nursi’nin “*Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zatlardan ders aldığım halde, kasem ediyorum ki, en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi, merhum validemden aldığım telkinât ve mânevî derslerdir.*”²⁵ Hakikatini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi tarafından 2011 yılında düzenlenen “Savrulan Dünyada Aile” konulu sempozyumun sonuç bildirisinde, toplumun temel taşı olan ailenin modernizmin yıkıcı etkilerine maruz kaldığına işaret edilmiştir. Bu sempozyumda yüksek beklentilerin doğurduğu tatminsizlik duygusunun insanları boşanmaya ve nikahsız birlikteliklere ittiği, sosyal medya vasıtasıyla ailenin parçalandığı, ailede rol çatışmalarının doğurduğu krizlerin hızla arttığı belirtilmiş bu durum için acil önlemler alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır.²⁶

Sonuç olarak, modern yaşam tarzı, Hristiyan Batı dünyasında kilise kaynaklı din sorununa tepki olarak ortaya çıkmış, ilerleyen süreçte teknolojik imkanların gelişmesiyle birlikte tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Dine

24 <https://ecrp.illinois.edu/v9n2/herry.html>.

25 Said Nursi, **Lem’alar**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak- 2021, s. 217.

26 <https://www.haksozhaber.net /aile-sempozyumu-sonuc-bildirisi-20764h.htm>

karşı bir tavır alış saikiyle başlayan bu akım bütün dinlere karşı olmuş ve bütün ahlaki değerleri dönüştürüp değiştirmiş ve de normalleştirmiştir. Adeta Yaratıcıya bir başkaldırı ve nefsin mabutlaştırıldığı bu anlayış, haz ve tutkuların serbestçe tatmin edilmesini hedef haline getirmiştir.

Sömürü düzeni üzerine inşa edilen bu yeni dünya düzeni, bir taraftan özgürlük, eşitlik, sevgi, ahlak gibi değerleri sunarken, diğer taraftan insanın imtihan için sınır konmamış şehvet gadap ve akıl kuvvelerinin ayarını bozmuş, insanı ifrat ve tefritlere atarak zayıflatmış ve tüketimin bir kölesi haline getirmiştir. Bu sömürü sisteminin baş düşmanı aile ve özellikle kadın ve çocuklar olmuştur. Hatta sadece kadın ve çocuk değil evin reisi baba yani “erkekler de” bu sistemin köleleştirdiklerindendir. Aile içerisinde babanın rolü de ciddi örselenmiş, baba sadece eve ekmek getiren bir kişiye dönüştürülmüştür. Oysa aile bir sacayak gibi olmalıdır. Bir taraf eksik veya zayıf olursa bu bütün aile üyelerine sirayet eden problemleri ortaya çıkarır. Yani kadın da, erkek de, çocuk da yerel dünyanın sorun alanlarından çıkarılıp çoktan büyük aktörlerin Said Nursi’nin ifadesiyle, “zındıka komitelerinin” projelerinin merkezine yerleşmiştir. Bunun için önce kadınlar yuvalarından çıkarılarak açık saçıklıkla ucuz bir meta haline getirilmiştir.²⁷ Adeta bir domino taşı oynatmakla neredeyse bütün toplumun düzeni altüst edilmiştir.

4. Yeni Bir Yaşam Normu “Bekarlık”

Tarihsel olarak hem Doğu ve Batı dünyasında bekâr yaşamak bazı mezhep ve tarikatların ve alimlerin ulvi bir seçimi iken, modern zamanlarda bekarlık çoğu zaman bilinçli bir tercihten ziyade toplumsal ve ekonomik koşulların dayattığı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Kapitalist sistemin bireyselliği ön plana çıkaran yapısı, yalnız yaşamayı teşvik etmiş; tüketim kalıplarının değişmesiyle bu yaşam biçimi giderek yaygınlaşmıştır. Halihazırdaki hukuk sistemindeki kadın lehine olan kanunları (nafaka gibi) özellikle erkeklerin evlilikten uzaklaşarak bekarlığı tercih etmesine sebep olmaktadır. Bu konu incelenmesi gereken başka bir çalışmanın konusudur. Boşanma sonrası kadına şiddet meselesi de bu cihetten ele alınması gereken bir diğer konudur.

Günümüzde yalnız yaşayan bireyler konut, ev eşyası, gıda ve eğlence gibi alanlarda daha fazla tüketim yapmaktadır. Bu durum onları kapitalist sistemin “ideal tüketici” profiline dönüştürmektedir. Özellikle eğlence ve turizm sektörleri yalnız yaşayan bireyleri önemli bir hedef kitle olarak görmektedir.²⁸

27 Said Nursi, **Sözler**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak- 2021, s.703.

28 Jean Baudrillard, **Tüketim toplumu**, İstanbul, 2010, s. 98.

Bekar yaşamın daha fazla mutluluk getirip getirmediği konusu tartışmalıdır. Sosyolog Emile Durkheim aile ve dini bağların zayıflamasıyla yalnızlığın arttığını bu durumun intihar oranlarını yükseltebileceğini vurgulamıştır.²⁹ Burada dikkatimizi çekmesi gereken nokta yalnız yaşamak ile yalnızlaşmak arasındaki derin farkta yatmaktadır. Biri bilinçli bir yaşam tercihi diğeri sosyal bağların kopmasıyla ortaya çıkan zorunlu bir durumdur. Nitekim yine Batı’da Polonyalı köylüler üzerinde yapılan bir araştırmada değerlerinden uzaklaşmış bireyin köklerinden uzaklaştığı ve “ben” üzerine kurduğu bekarlığın, kişiyi yalnız hissettirdiği tespit edilmiştir.³⁰

Erik Klinenberg’in, “Going Solo”³¹ eserinde ise bekârlık toplumdan izole bir yaşam olarak değil; bireyin kendine yaptığı bir yatırım, güçlü arkadaşlık ve aile bağlarını koruduğu bir yaşam biçimi olarak tanımlanır. Bu yaklaşım bekarlığın mutlaka olumsuz bir durum olmadığına işaret eder.

Said Nursi’nin bekâr kalmak isteyen kızlara tavsiyesi de bu noktadadır. Bekârlığı mutsuzluk olarak değil veya mutluluk için de değil bilakis denk olmayan biri ile yapacağı mutsuz evliliğe alternatif bir tercih olarak sunmuştur. Burada şu nokta elbette çok önemlidir. Said Nursi bu tavsiyesini erkeklere değil, genç kızlara sunmuştur. Bu durum erkek biyolojisinin kadından farklı olması açısından incelenmesi gereken sosyal, biyolojik ve dini bir meseledir.

Bekâr yaşamayı tercih eden kadınların genellikle eğitimli, ekonomik olarak bağımsız ve topluma karşı kendini kanıtlamış kişiler olmaları da gözlemlenen bir durumdur.³²

Risale-i Nur’da genç kızlara bir alternatif tercih olarak sunulan bekâr kalmanın saikleri farklı olsa da temelde halihazırdaki medeniyetin bireye bulaştırdığı, değişip dönüştürdüğü algılar ve hastalıklardır. Öncelikle şunu kabul etmek gerekir ki bekâr kalmak bir genç kız için önce bir eksiklik sonra da mahrumiyet duygusunu doğurabilir. Toplumsal baskılar ve şeytanın da tahrikiyle mahrum kalınan şey bir genç kız için olmazsa olmazlar sırasına girebilir. İşte tam bu noktada evlenmeyi bir takıntıya dönüştürmemek için Risale-i Nur bir dizi bakış açısı sunar. Akli ve kalbi mutmain eden bu bakış açısı hem halihazırdaki evliliklerin bir durum tespitini, hem arkasında yatan mimsiz medeniyetin değiştirip dönüştürdüğü noktaları keşfetmeyi hem

29 Emile Durkheim, *İntihar*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, ss.189-244.

30 Barış Erdoğan, *Modern Toplumda Yalnız Yaşamak, Yeni Bir Norm Olarak Bekarlık, Sosyologca*, C.9-10, s. 18-19, Aralık 2019- Haziran 2020, s. 299.

31 Eric Klinenberg, *Going Solo: The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*, New York: The Penguin Press, 2012.

32 Barış Erdoğan, *Modern Toplumda Yalnız Yaşamak, Yeni Bir Norm Olarak Bekarlık, Sosyologca*, c.9-10, S. 18-19, Aralık 2019- Haziran 2020, s. 309.

de evliliğin hangi dinamikler üzerine kurulması gerektiğine dair dersler niteliğindedir.

1948-53 yıllarında yazdığı mektuplardan birinde Said Nursi, bekâr hanımlarla ilgili ciddi endişelerini ifade eder. Mektubunda önce içinde bulunulan zamanın eski zamanlara benzemediği tespitinde bulunur. Bunu da şöyle ifade eder; “Kızlarım, hemşirelerim! Bu zaman, eski zamana benzemiyor. Terbiye-i İslâmiye yerine terbiye-i medeniye yarım asra yakın hayat-ı içtimaiyemize yerleştiği için, bir erkek bir kadını ebedî bir refika-i hayat ve saadet-i hayat-ı dünyeviyeye medar ve sair günahlardan kendini muhafaza etmek için almak lâzım gelirken, o bîçare zaîfeyi daimî tahakküm altında, yalnız dünyevî gençliğinde sever. Ona verdiği rahatın bazen on misli onu zahmetlere sokar. Eğer şer’an küfür tabir edilen birbirine denk olmazsa, hukuk-u şer’iye nazara alınmadığından hayatı daima azab içinde geçer. Kıskaçlık da müdahale ederse daha berbat olur. İşte bu izdivaca sevk eden üç sebep var.”³³ Said Nursinin burada belirttiği noktaların altını çizmek icap eder. Öncelikle ta 1948’lerde 2000’li yılların evliliklerinde hâkim olan anlayışı ifade eder. “Ona verdiği rahatın bazen on misli onu zahmetlere sokar. Eğer şer’an küfür tabir edilen birbirine denk olmazsa, hayatı daima azap içinde geçer.” cümlesi çok önemli bir cümledir. Çünkü Said Nursi, bekar kızlara tercih olarak sunduğu bekarlık alternatifini, bu cümlelerin tahlili üzerinden sunar. Devamında kadınları evliliğe sevk eden sebepleri analiz eder ve bu sebepleri mimsiz medeniyetin negatif çıktılarıyla mukayese ederek bir bir çürütür.

Birinci sebep olarak evliliğe sevk eden şeyin tenasül yani daha çok neslin devamı değil cinsellik nokta-i nazarından değerlendirir. “...kadın, on dakikalık o zevk için on ay çocuğu kendi vücudunda zahmetini çekmekle on sene çocuğun hayatına yardım ile meşakkat çeker. Demek o on dakikalık fitrî meyl, bu uzun meşakkatlere sevk ettiği için ehemmiyeti kalmaz. His ve nefis, onunla onu izdivaca tahrik etmemeli,”³⁴ diyerek kadın cihetinden, çok daha fazla zahmet ve mesuliyeti gerektirdiğinden tenasülün (cinsellik) evliliğin temel sebebi haline getirilmemesini söyler.

İkinci evlilik sebebini, kadının “maîşet” noktasından ele alır. “Terbiye-i İslâmiye dersi almayan, serseriliğe, tahakküme alışanlar..” ifadeleriyle, mimsiz medeniyetin değiştirip dönüştürdüğü erkek profilinden bahseder. Bu zamanda narsist kişiliklerin artması neticesinde özellikle güç ve kuvvet peşinde koşan erkeklerin evliliklerde parayı bir tahakküm aracı olarak kullanmasının vaki olduğunu bu yüzden kadının maîşet noktasında böyle bir erkeğin tahakkümünü altına girmemesi gerektiğini ifade eder. Sonra kadının bu tahakkümden

33 Said Nursi, *Emirdağ Lahikası*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul Ocak 2021, s. 293.

34 Said Nursi, *Emirdağ Lahikası*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul Ocak 2021, s. s. 293.

kurtulmak için kocasının rızasını riyakârane tahsil etme yoluna girebileceğini ve bu yolda hem hayat-ı dünyeviye ve uhreviyesinin medarı olan ubudiyeti ve ahlâkını bozabileceği tehlikesini anlatır. Buna çare olarak da, masum köylü kadınları gibi kendi nafakalarını çıkarmalarının, on defa daha kolay olduğu tespitinde bulunur. “O rızık hatırı için namazsız ve ahlâkını kaybetmiş bir zevc aramak, riyakârane çalışıp tahakkümü altına girmek; elbette Nur talebesinin kârı değil.” cümlesiyle sona erer. Said Nursi burada satır aralarında çok önemli bir şeyden daha bahseder. Tek başına namazın kâfi olmadığı, hem namazlı hem ahlaklı bir zevç önerir. Bu özellikle İslami kesim evliliklerdeki kriterlerin tekrar sorgulanması üzerine ciddi bir ikazdır.

Said Nursi, üçüncü evlenme sebebini ise çocuk sahibi olmak fitri meyli üzerinden, ele alır. “Şimdi terbiye-i İslâmiye yerine giren terbiye-i medeniye ile on taneden bir-iki hakikî evlâd, kendi vâlidesinin şefkatine mukabil fedakârane hizmet ve dindarane dualarıyla ve hasenatlarıyla vâlidesinin defter-i a’maline haseneler yazdırmak ve âhirette de sâlih ise vâlidesine şefaât etmek ihtimaline mukabil, ondan sekizi o haleti göstermediğinden; bu fitrî meyl ve nefsanî şevk ile o bîçare zaîfeler böyle ağır bir hayata kat’î mecbur olmadan girmemek gerekir.”³⁵ diyerek bu fitri meyl için evlilik yapılmaz der. Said Nursi, Mektubunu şu ifadeler ile bitirir. “Tâm muvafık ve dindar ve ahlâklî bir zevç bulmadan kendini açık-saçıklıkla satmasınlar”. Bu son cümleler çok çarpıcıdır. Münasip ve denk olmayan kişi ile yapılacak evliliğin ne kadar büyük mutsuzluk ve üzüntüler getireceğini bilen Said Nursi, bekar kalmak istemeyi bu şartlar neticesinde bir tercih olarak kullanabileceklerini ifadeden sonra imtihanın bitmediğini ve bu noktada da hem dünya hem ahiret cihetinden endişeli olduğunu ifade eder ve şu tavsiyede bulunur. Kendilerini “açık-saçıklıkla satmasınlar” ifadesi, evlenecek bir erkek bulma uğruna dini ve dünyevi değerlerinden taviz vermemek gerektiğidir. Bu tavizlerle kurulacak evliliklerin bırakın mutluluk ve huzur getirmesini tam tersi dünyada ve ahirette daimî hastalıklara sebep olacağını ders verir. Bütün alternatifleri masaya yatırıp değerlendiren Said Nursi, konunun devamında ise velev ki tam münasip bir eş çıkmazsa diyerek bekar kalmaları tavsiyesini burada yinelerken satır aralarında hayırlı bir eşin özelliklerini de sıralar.

“Nur’un bir kısım fedakâr şakirdleri gibi mücerred kalıp tâ ona lâyıf ve ebedî bir arkadaş olacak ve terbiye-i İslâmiyeyi almış vicdanlı bir müşteri ona çıksın. Vê saadet-i ebediyesi, muvakkat bir keyf-i dünyevî için bozulmasın ve medeniyetin seyyiatı içinde boğulmasın.”³⁶ Sağlıklı ve mutlu bir evlilikte eş adayı için öncelikli aranması gereken kriterlerin ilk olarak ebedi hayat arkadaşı olma niyeti

35 Said Nursi, a.g.e., s. 293.

36 Said Nursi, a.g.e. s. 29,

taşıması, ikinci olarak, İslam terbiyesi almış olması üçüncü olarak, vicdanlı bir kişilik sahibi olması gerektiği olarak belirlenmiştir.

Tam muvafık olmayan biriyle kurulan kötü bir evlilik yalnızlıktan çok daha zordur. Zira kötü bir evlilik insanın yalnızlığını gidermediği gibi üstüne üstlük kişiyi daha da büyük üzüntülere ve mutsuzluğa gark edeceği bir gerçektir. Bekarlık modern dünyada hem bir tercih hem de zorunluluk olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yaşam biçiminin bireyi mutlu edip etmediği, kişinin sosyal ilişkilerinin niteliğine, değerlerine ve yaşam amacına bağlıdır.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Günümüz aile yapılarında yaşanan çözümlerin nedenleri çoğu zaman eğitim eksikliği, iletişim sorunları, ekonomik sıkıntılar veya sosyal medyanın etkisi olarak sıralansa da bu faktörler çoğunlukla yüzeyde kalan sebeplerdir. Bunların da gerisinde asıl problemi teşhis etmeden sorunlar çözülemeyecektir. Dünyanın küçük bir köy haline geldiği bu zamanlarda problemler de küresel boyuta taşınmıştır. Asıl sorun köklü değerlerin, ahlaki ilkelerin, inanç sisteminin ve adalet anlayışının zayıflamasıyla ilgilidir. Kapitalist sistemin insanı tüketim kölesi haline getirmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kalıcı değişmelere yol açmıştır. Sorunlara yönelik “birlikte kaliteli zaman geçirmek” veya “karşılıklı anlayışlar geliştirmek” gibi öneriler, temeldeki ahlaki ve manevi boşluğu doldurmadıkça etkisiz olacaktır. Kalıcı çözümler ancak bireyin iç dünyasında anlam arayışını yeniden canlandırmak, vicdanı uyandırmak, merhameti geliştirmek ve iradeyi güçlendirmekle mümkün olabilir.

Nefsi iman hakikatleriyle terbiye olmuş fertler sağlıklı aile yapılarının temelini oluşturacaktır. Nitekim sağlıklı toplumlar sağlıklı fert ve ailelerden oluşur. O yüzden küresel bazdaki problemlerin insanı ümitsizliğe atan tuzağına düşmeden en küçük dairedaki vazifelerimize odaklanmak şarttır.

Modern zamanın kişileri ve aileleri üzerinde yapılan bütün çalışmalarda varılan ortak nokta hem ailenin hem bireyin gittikçe yalnızlaştığı, zavallılaştığı ve mutsuzlaştığıdır. Fakat bu tespitleri yapmak problemleri çözmemektedir. Çünkü geline nokta insanlık çok da rahatsız değil görünmektedir. Çünkü modern hayat bir sihirbaz gibi bir tarafı yıkarken veya yaralarken, yaralanan tarafın acısını göstermemek ve hissettirmemek için farklı cazibe kaynaklarını sunmaktadır. Bencillik körüklenirken, yanına zenginlik sunulmakta, yalnızlık körüklenirken sorumsuz bir hayat eğlenceli olarak sunulmaktadır. Tüketim sistemi bir taraftan insanları köleleştirirken bir taraftan bütün seçimlerini kendi özgür iradesiyle yaptığı yalanını yutturmaktadır. Dolayısıyla insanoğlunun içinde bulunduğu bu vahim durumdan uyanması bu haliyle zor

görünmektedir. Dini değerlerinden uzaklaşmış bir toplumun bir dönüşüm yaşaması ise çoğu zaman ciddi kriz ve musibetlerle gerçekleşmektedir. Bu yüzden derhal insanlık aklına başına alıp iman hakikatlerine dönmelidir. Said Nursi, büyük dairelerdeki gelişmelerin fert ve aile hayatından başlayarak ancak çözüme kavuşacağını, esas köklü değişimlerin en küçük ama en önemli vazifenin bulunduğu daireden başlanarak yapılması gerektiğini ifade eder.

Asrın bir özelliği de ‘bile bile tercih etme’ meselesidir. Said Nursi, dehşetli hal olarak ifade ettiği bu halin sebebinin “Akibeti görmeyen kör hissiyat” olduğunu tespit eder. Yani “küçük bir lezzet uğruna büyük bir saadeti feda etme” tuzağı. O yüzden bu hissi mağlup etmekten bahseder. O da ancak anlık lezzetin içindeki elim elemi ispat etmekle mümkündür. Dolayısıyla bütün hataların, günahların, zulümlerin kaynağı olan bu “*akibeti görmeyen kör hissiyat, akıl ve fikre galebe ettiğinden ehl-i sefahati sefahatinden kurtarmanın yegâne çaresi aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlup etmektir*”.³⁷

Yukarıdaki Said Nursi’nin tespitlerinden yola çıkarak şöyle bir sonuca varmak mümkündür. Öncelikli olarak bireyin, ailenin ve toplumun düzelmesi ancak mimsiz medeniyetin zalimane düsturlarından, Kur’an medeniyetinin masumane düsturlarına dönmekle olacaktır. “Kuvvetli olan haklıdır.” zalimane düsturu yerine, “Haklı olan kuvvetlidir.” düsturu hakîm olmalıdır. Hedefi, menfaat yerine, rıza-i ilahi ve faziletler olmalıdır. Hayat düsturu, çarpışmak yerine, teavün (yardımlaşma) olmalıdır. İnsanları bir arada tutan bağ ırkçılık değil, din ve vatan birliği olmalıdır.³⁸

Pratik düzeyde ise özellikle kadınların çalışma hayatı ile aile sorumlulukları arasında denge kurmalarını kolaylaştıracak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. İlk üç yaşın çocuk gelişiminde kritik olduğu gerçeğinden hareketle annelere bu dönemde daha uzun süreli ücretli izin, esnek mesai ve mesai saatlerini daha insancıl düzeye getiren düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Maddi manevi sağlıklı çocuklar yetiştirmek bir sonraki gelecek nesli yetiştirmektir. Bu yüzden içinde bulunduğumuz zamanın gerçeklerini değiştiremeyeceğimiz muhakkak. Ama kaybolan değerleri ihya etmek, medya okuryazarlığını kazanmak ve böylelikle teknolojiyi denetimli kullanmak, hayatın her alanında, ihtimam ve merhamet ahlakının yerleşmesini sağlamak ve adaletli olmakla ancak bireysel ve ailevi problemler çözülecektir.

Mutluluğun kaynağı ne evlilik ne de bekârlıktır; asıl kaynak, bireyin içsel huzuru, değerleriyle uyumlu yaşaması ve anlam duygusudur. Evlilik ya da bekârlık bu huzuru destekleyen veya zorlaştıran bir unsur olabilir ancak tek

37 Said Nursi, İman Küfür Muvazeneleri, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ağustos 2020, s. 5-6.

38 Said Nursi, Sözler, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak 2021, s. 124.

başına belirleyici değildir. Ayrıca Said Nursi'nin bir İslam alimi olarak geline bu asırda yükselen bir norm olan bekarlığı, genç kızlara hasrederek tavsiye etmesi de orijinal bir yaklaşımdır. Said Nursi bu konuda genel teamülleri ters yüz eden bir yaklaşım sergilemiştir. Bekarlık konusundaki yaklaşımı, şartlarını ve sınırlarını çizdiği bir bekarlıktır.

Kaynakça

- Aktay, Yasin, ” Gelenekten Moderne Değişen Aile Yapımız ve Toplum Konusuna Bir Katkı” **Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu** Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya,2008.
- Aydın, Mustafa, „Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği,**Değerler Eğitimi Dergisi**, c. 1, sayı 3, Konya 2003. ss. 121-144.
- Badinter, Elisabeth, **Kadınlık mı Annelik mi**, (çev. Ayşen Ekmekci), İletişim Yay. İstanbul 2011.
- Barker, Elliot, „The Critical Importance Of Mothering, **Presented at the La Leche League Conference**, Summer, Vol. 47, Chicago 1987. <http://www.naturalchild.org/elliottbarker/mothering.html>,
- Baudrillard, Jean, **Tüketim Toplumu**. çev. Ferda Keskin - Hazal Deliceçaylı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2021.
- Bauman, Zygmunt, **Modernlik ve Müphemlik**, çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2020.
- Durkheim, Emile, **İntihar**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, ss.189-244.
- Erdoğan, Barış Modern Toplumda Yalnız Yaşamak, Yeni Bir Norm Olarak Bekarlık, **Sosyologca**, C.9-10, S. 18-19, Aralık 2019- Haziran2020, s. 299., Ss.292-315
- Fromm, Erich, **Sevme Sanatı**, (çev. Nermin Tunç), Kıble Yay., İstanbul, 1996.
- Han, Byung Chul, **Yorgunluk Toplumu**, Açılım Kitap, İstanbul, 2019.
- Klinenberg, Eric, **Going Solo: TheExtraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone**, New York: ThePenguinPress, 2012
- Nursi Said, **Sözler**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak 2021.
- Nursi, Said, **Lem’alar**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, Ocak 2021.
- Nursi, Said, **Emirdağ Lahikası**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul Ocak 2021.
- Nursi, Said, **İman Küfür Muvazeneleri**, Yeni Asya Neşriyat, Ağustos 2020.
- Özel, İsmet, **Erbain: Kırk Yılın Şiirleri**, 4. Baskı, Çıdam Yayınları, İstanbul 1992.
- Sayar, Kemal, “Psikiyatri ve Kutsal”, **Defter Dergisi**, 1999, sayı: 12, ss. 141-164.
- Şişman, Nazife, Yeni Haklar, Yeni Kimlikler ve Din, **Aile Yapımız ve Sorunları Sempozyumu**, Selçuklu Belediyesi Kültür Yay., Konya 2008.
- Tarhan, Nevzat, **Mutluluk Psikolojisi**, Timaş yay., İstanbul, 2004.
- Twenge, Jean, **Ben Nesli**, (çev. Esra Öztürk), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2009.
- Ünal, Vehbi, „Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, c. 6 sayı: 26, Bahar, 2013, ss. 588- 602.

https://www.researchgate.net/publication/319370177_Self-Help_Movements.

https://www.researchgate.net/publication/263327679_Happiness_Positive_Psychology_and_the_Program_of_Neoliberal_Governmentality/link/5603d7fd08ae4accfb8cb2e/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19.

<https://www.tuik.gov.tr/www.aile-toplum.gov.tr/>

<https://www.haksozhaber.net/aile-sempozyumu-sonuc-bildirisi-20764h.htm>

https://www.researchgate.net/publication/309280428_Aristotle_on_Eudaimonia_On_the_Virtue_of_Returning_to_the_Source